

ПАВЛО ЯМЧУК.
ХРИСТИЯНСЬКИЙ КОНСЕРВАТИЗМ:
ДУХ, ЕПОХА, ЛЮДИНА. –
Луцьк: Терен, 2005.

Написана на матеріалі української давньої літератури книжка Павла Ямчука – це серйозна і пристрасна розмова про сутність українського світогляду. Його принципові риси й домінанти. Автор прагне актуалізувати в сучасній свідомості духовні скарби давньої минувшини, показати духовно-світоглядні обрії українських митців-мислителів минулого, а також – орієнтацію класичного українського консерватизму на сковородинське “духовне золото”. Поглянути на консерватизм як на процес формування української еліти, як на джерело християнської національної духовності, а суть останньої можна визначити як українську християнсько-консервативну ідею, як її було окреслено, але не реалізовано в епоху Бароко. Адже саме в літературі доби українського пізнього Середньовіччя та Бароко зародилася орієнтація на одвічні незамулені джерела, на ранньохристиянський духовний ідеал, свій шлях до Горнього Царства.

Автор пропонує комплексний аналіз світобачення та постики українського Середньовіччя та Бароко. Досліджує їхній взаємозв'язок на прикладі кількох літературно-філософських дискурсів лицарсько-мілітарного, релігійного-православного та уніатського, на рівні найяскравіших особистісних феноменів – Івана Вишенського і Петра Могили.

Проблему розглянуто в кількох оригінальних ракурсах, зокрема: літературна образність і світсько-політичний пошук консервативного ідеалу Середньовіччя як батьківщини українського консервативного світогляду; християнський консерватизм і світобачення братських шкіл в Україні XVI-XVIIст.; “Унія...1595 року” Іпатія Потія та українське передбачення всесвітньої перспективи: ідеал людини консервативного Середньовіччя в Україні: лицар, чернець, наставник Петро Могила: сатирико-

гумористичний доробок епохи і духовно-консервативна парадигма мислення його творців.

П. Ямчук обстоює використання ним поняття “митець-мислитель” стосовно всієї літературно-філософської естетики цієї доби, коли митець завжди був “більшим, ніж митець”. Конкретний літературний матеріал диктує авторові і способи його дослідження, які подекуди виходять за межі ustalених дефініцій і використовують філософський апарат вивчення явища – і щодо експериментаторства І. Вишенського, і щодо синтетичної поеми С. Пекаліда з її консервативно-естетичними домінантами, і щодо оповідань Н. Могили про Господні Дива, на думку дослідника, “абсолютно невідчитаних постпросвітницькою традицією” тощо.

У контексті консервативної середньовічної особистості автор розглядає тогочасний ідеал консерватизму в західній та східній рецепціях, різноплановість консервативного світобачення у відмінних за типом культурах. Дуже цікавий і нестандартний підхід демонструє розділ про несподівані паралелі у світогляді двох мислителів, представників цілковито осібних культурних світів, які мовби ніяк не перетинаються, Івана Вишенського і ...Лі Бо, славнозвісного китайського поета і мислителя. Насправді ж відкриваються паралельні світоглядні парадигми, що ще раз засвідчує єдність духовних змагань людства на шляху пошуку ідеалу людини і гідної моделі людської поведінки.

Тут і повернення до минувшини як свого роду модель порятунку світу від хибного шляху, і відродження засадничих духовних цінностей. І вивіщення космосу внутрішнього світу, духовної свободи людини. І знакова роль Учителя як реалізація в буттєвій реальності духовного ідеалу. І причетність обох митців до іншої духовно-свідомісної вітчизни, ніж епоха, в яку їм довелося жити, – світ “не піймав” їх, як і Сковороду. І явний профетизм – призначення бути вісником для світу. І екзистенційна роль аскетизму – протиставлення митця-аскета “владам світодержця тьми світу цього”.

Тут доречно буде згадати слова видатного медієвіста Бориса Ярхо, що їх Ігор Качуровський взяв епіграфом для своєї “Генерики і архітектоніки”: “Звичайно говорять про морок Середньовіччя і про світло Відродження; з таким самим правом можна говорити про морок Відродження і світло Середньовіччя...”

Книжка Павла Ямчука написана зацікавлено й жваво, пройнята бажанням “пыль веков от хартий отряхнуть”. Перейня-

тий ідеєю неперервності духовного простору людини, автор резюмує: “Можна лише нагадати висловлену колись думку С. Аверинцева та М. Бахтіна про “пророщування зерна”, зароненого в інший час, у сьогоднішню епоху. Зерно християнського консерватизму, відкрите українськими митцями-мислителями у середньовічну епоху, має, на наш погляд, добрі перспективи в сучасності. Треба лише пригадати той спадок і цим зерно проростити”.

Лютий 2006

Михайлина КОЦЮБИНСЬКА